

Magyar nyelvű doktori tézisek

A k2 Színház egyik alapítójaként közel egy évtizede foglalkozom színpadi szövegek létrehozásával. Állandó alkotótársammal, Benkó Bencével, valamint a k2 társulatával közösen több, mint harminc bemutatót tudhatunk magunk mögött. Darabjaink többsége saját szöveg: egy klasszikus dráma, vagy regény átirata, vagy irodalmi előképet nélkülöző, önálló színpadi mű. Szövegeinket rendszerint a próbafolyamattal párhuzamosan írjuk, így gyakran az írói, rendezői, dramaturgi, sőt a színészi szerepkörök is keverednek egymással a közösségi színházcsinálás általunk gyakorolt formájában. Olykor az írói elképzelések dominálnak, olykor a színészi invenciónak rendeljük alá szövegeinket, megint máskor a dramaturgia kerül előtérbe, amikor például egy klasszikus dráma átirásához keressük a megoldást. De egyvalami sosem változik: szövegírás és színházi gyakorlat folytonos kölcsönhatásban áll minden munkánkban, hiszen színház és színpadi szöveg szimbiózisa jelenti számunkra azt az ideális állapotot, melyből - így hisszük - igazán élő előadás születik.

Műhelyünkben az évek során olyan írói és próba-technikákat dolgoztunk ki, melyek hasznosnak bizonyulhatnak más társulatok, rendezők, dramaturgok számára az írói-rendezői munkában, illetve amelyek használhatók lehetnek oktatási segédanyagként a hazai színházi rendező- és dramaturg-képzésben. Ezért úgy döntöttem, doktori disszertációmban e módszerek leírására teszek kísérletet.

Dolgozatom célja a színpadi szövegalkotás három, eddigi színházi működésem során kipróbált módjának elemző bemutatása. Három alaphelyzetet veszek alapul, és az ezekhez való (általam hasznosnak, sikeresnek ítélt) írói-rendezői hozzáállást, működést fejtem ki. Az első alaphelyzet az, amikor egy klasszikus drámaíró szövegeiből készül átirat - vagy teljesen önálló mű, de az eredeti mű(vek) dramaturgiáját felhasználva. A második esetben azt vizsgálom, miképp születhet érvényes színpadi szöveg a próbafolyamattal párhuzamosan, színészi improvizációkból, a harmadik alaphelyzetben pedig a szintén próbafolyamattal párhuzamosan születő, valós történetekből, visszaemlékezésekből készülő színpadi szövegek létrehozásának legfőbb momentumait veszem végig. Mindhárom felvetésem már bemutatott színdarabok keletkezéstörténetének példáján keresztül bontom ki. Mindemellett számot adok a témához kapcsolódó elméleti kutatásaim eredményeiről is: szempontokat mutatok be a színpadi szöveg bonyolult fogalmának definiálásához, illetve e szempontokat érvényesítve elemzek klasszikus drámai műveket.

Ennek megfelelően dolgozatom bevezetőjében a színpadi szöveg értelmezésével foglalkozom. Összehasonlítom a dráma fogalmával, majd történeti, végül színházcsinálói szempontból közelítek hozzá, így kísérlem szétszázalni e tág fogalom meghatározó jelentés rétegeit.

A második fejezetben egy lopás történetét beszélem el: azt a folyamatot, melynek során legkedvesebb drámaíróm, Arisztophanész komédiáit bújva "elloptam" azok dramaturgiai megoldásai közül jó néhányat, hogy egy teljesen új, önálló szöveggönyvet írjak belőle a Pécsi Nemzeti Színháznak *Mecseki tigris, vagy amit akartok* címmel. Ez a fejezet két részből tevődik össze. Az első, elméleti részben Arisztophanész dramaturgiájának elidegenítő elemeit elemzem a komédiákból vett példákkal, a második, leíró részben pedig ezen elemek saját színpadi szövegembe való beépítését tárgyalom. A fejezet célja egyezik a *Mecseki tigris* egyik legfőbb célkitűzésével is: bebizonyítani, hogy Arisztophanész nemhogy elavult szerző, de akár a kortársunk is lehet, ha megfelelően közelítünk műveihez.

A harmadik, átvezető fejezetben a k2 Színház ars poeticáját, valamint elmúlt tíz évének fontosabb mozzanatait ismertetem. Úgy vélem, hogy társulatunk szellemiségének, működésének és történetének ismerete fontos adalék lehet az olvasónak ahhoz, hogy jobban átlássa, a gyakorlatban milyen körülmények között születnek kísérleti műhelyünkben a próbákkal párhuzamosan létrejövő színpadi szövegek.

A negyedik fejezet lényegében egy összehasonlító elemzés, melyben azt a két ellentétes irányú folyamatot próbálom megragadni, amelynek során színpadi szövegből irodalmi alkotás, illetve irodalmi alapműből színpadi szöveg jön létre. Két produkció, két szöveggönyv keletkezéstörténete kerül párhuzamba: *A baranyai gyöngyösbokréta* (2018) című népszínmű, mely nélkülöz minden irodalmi alapanyagot, hiszen nagyharsányi idős emberek visszaemlékezéseiből íródott, és az Ördögkatlan Fesztiválon került bemutatásra egy helyi asszony udvarában, valamint a *Ki vele, Néró!* (2019) című ifjúsági előadásunk, melynek szövege egyrészt Kosztolányi Dezső *Nero, a véres költő* című regényének részleteiből, valamint színészi improvizációkból tevődött össze. Az összehasonlítás szempontjait a mindenkori, színházcsinálásban megkerülhetetlen körülmények adják, így a tér, a színészek, az irodalmi alapanyag, (illetve annak hiánya), a próbák módszere. A művek összevetésének eredményeképp remélem, hogy az olvasó egyben két, a gyakorlatban könnyen hasznosítható írói technika alapjainak leírását is kézhez kapja.

Hiszek abban, hogy a jó színházban a szöveg van az előadásért, és nem fordítva. A jó drámaíró pedig elsősorban színpadban gondolkodik, és nem irodalomban. Bízom benne, hogy ez a szellemiség átsugárzik a most következő sorokon, és az olvasóra is átragad.